

NYELVJÁRÁSI ADATOK

Csángó szöveg Klézséről

(Beszélgessünk a nuntáról!)

Égy nunta¹ mikor akar indulni², a legény meggondolkozik, hogy nu vesszeértekezett³ egy lányval, induljanak el ők és. S megmongya, hogy ne⁴ másik vasárnap elindulnak az ű nyámságjával⁵, odamënnnek, elkërik⁶ s asztá indissák későbben e⁷ nuntát. Elbeszëlték⁸, s az ű testvéreji, nyámsági, az egész odamënnnek e lëánhoz, bászëlgetnek ott, még glumilnak⁹, hogy ëggyik e másval¹⁰, osztá összeértnek¹¹ uty hogy ëlviszik aszt a lyëánt. S ëty hónap mulva vaj¹² három hét mulva kezdül¹³ ë nunta. Hazamënnnek akkor, abba az üdőbe gyütnek¹⁴ mentent mi kell ë nuntába, kërëskednek¹⁵, hijogatnak, hiják meg ë népséget, hogy melik mënnyen a nuntába.

(Hogyan hívják meg öket?)

Tesznek hivogatókat, legényeket, mejikek mënnnek botval e falun hásztol házig, mëjkek közël¹⁶ e, az e nyirelhez¹⁷, ugy mongyák e legënnnek, melik

¹ nunta: (rom.) lakodalom

² indulni: kezdődni

³ vesszeértekezett: összeértekezett, megegyezett

⁴ ne: na

⁵ nyámság: rokonság

⁶ elkërik: elkërik a szülöktől, megkërik a kezét

⁷ e: a

⁸ elbeszëlték: megegyeztek

⁹ glumilnak (rom.): tréfálkoznak

¹⁰ másval: másikkal

¹¹ összeértnek: megegyeznek

¹² vaj: vagy

¹³ kezdül: kezdődik

¹⁴ gyütnek: gyűjtenek

¹⁵ kereskednek: beszereznek mindent

¹⁶ melikek közël: akik közül

¹⁷ nyirel: vőlegény

házasodik, nyirel, a lyánnak nyírásza¹⁸. S megmonnak e néhány legénnek, hogy ne mehesz te ide, s hiod äszt, annak¹⁹ e lisztát, felírják, te mek hiod äszt, valameddig²⁰ ök megmongyák. S osztá odamene ne legén, mekhija, ne, mongya: Hiom e nuntába, ennek e legénnek e nuntájába, kinek e fija, megmongya, mikor indul, mikor e nunta. Ha csak huzza szivik jönön es, jöjenek es, asztán e mēnek. Asztá hazamēnek, s ev van szombatq. Osztá elindulnak, hogy äl kel menni misére, e nyirel s e nyírászáal mäk kel gyónni, hogy asztán másik napra. De äbbä az üdübe odadül²¹ e népség ottelē²², melikek szomszéccság, a zasszonyok, zemberek ada kel segíteni. S äkkör zasszonyok segítnek, csánnyák²³ az ételeket, zemberek segítnek a, vágják e fát, horgyák a vizet äkkormit oda. Od bänn e nyirel bäsziel, min csak mongya meg e halgatóknak, hogy még meliket kifelejtették, ök ne fálejcsék, még mennyenek el ecce²⁴, s hosztá²⁵, jönek haza hivogatók, megebéltetik²⁶ ök, äkkör estére készek nekik²⁷. Osztá nyirel elmene, ha elveszi nyírászat ez ünnepe, elmene misére, meggyónnak, megäldoznak, jönek haza. Nyírásza nem menen haza nyirelhez, mene haza nyírászahez, nyirel viszi haza, hezza nyírászához, oda hol ő, s e nyirel mene haza, s kezdül e nunta oszt a másik nap. Másik nap ety tizenetykor²⁸ nálunk e miselről ki. Nyirel es mēnen el a zö nyámságjával, tesvérséggel, ottalé szomszédsággal menel le a templomhoz, od dülnek ässze a nyírásza es äppend úgy az ő nyámságival, lejányokkal. Ha, mennek oda, s ott ässzegyülnek. Mennek oda, mennek bé templomba, ott indul e mise. Pap läkezeli²⁹, mint kitelik³⁰ e mise, jönek nép haza. Äkkör es ez egész mene haza, nyirel e hezza, nyírásza hezza.

(Külön-külön?)

Külön-külön, nem mennek együtt. Nyirel, mi hazaértek, ülnek bé népség, hamarébb e lányok, äkkör az asszonyok nem bé mennek oda ollán hamar, mind a miséről mennek haza. Csak e szomszéccság, s e, nem e szomszéccság ez e tesvérség, se melik³¹ nyám. Másikok mennek haza miséről, s osztá odamennek későcskébben egy nétykor vaj hamar kébes, ki mikor kébzi.³² S leülnek hamarébb

¹⁸ nyírásza: menyasszony

¹⁹ annak: adnak

²⁰ valameddig, itt: milyen rokonsági fokig

²¹ odadül: odagyül

²² ottelē: ottani

²³ csánnyák: csinálják

²⁴ ecce: egyszer, megint, ismét

²⁵ hosztá: aztán

²⁶ megebéltetik: megebédeltetik

²⁷ estére készek nekik: a gyónási nap estéjére készen lesznek

²⁸ ety tizenetykor: úgy 11-kor

²⁹ lekezeli: kezet fog velük, gratulál nekik

³⁰ kitelik: véget ér

³¹ se melik: egyik sem

³² vaj hamar kébes, ki mikor kébzi: vagy ki milyen hamar tud

e lányok, hogy, no, tegyenek ki nekik hamarébb ételt. Menen e nyirel e csókos páhárval.³³

(Az micsoda?)

Csókos páhár. Melikvel e liányok, hogy mongyam, odaadják páhárt a nyirel', s mekcsókolja keziket, nem tom mi, s osztá lányok adnak páhárt neki, azér csókos páhár, ki mennyit akar. No most felmentek készász frankra³⁴ nállunk. Ecs csókos páhár. Ha még nyámobb³⁵ ad, akkor asz többet. S osztá mind elvégzette nyirel' e csókos páhárt e liányoknak od bänn, hoznak keresztápák illen ételt a liánoknak, liánok fognak enni, nyirel menen ki nyirsékhez³⁶, melik odagyült hezza nuntába. Azok ülnek künn az ográdába³⁷, emezek a liányok benn e házba, ollan ez tortaság³⁸ nálunk. Oszta nyirel kázdí mincsak e zasszonyoknak azoknak e, szomszéccság, melik odagyült, hoty keze csókos páhárt, min csak meddig, ki végzi az egésztl.³⁹ Oszta üle kapunál, hogy még várja, hogy ki még jö. Látja hogy egy messzünnet, s no oszko⁴⁰ es primer legény⁴¹ mint ezek, ha jönnek liányok, teszi bé ez ifjusákhöz oda bá, mennek ollan párossak, illenekek meg vannak házasodva, viszi oda másíkokhoz az ográdába. Oszt ott esznek azok és, abba az üdőbe esznek liányok és. Lányok, ha elvégzik hamaréh, hogy egyenek, tesznek három módu ételt.⁴² Igen hamarép tesznek kozonáko⁴³ a pálinkához, oszta tesznek geluskát⁴⁴ borval, s mincs csak levet⁴⁵, siltet⁴⁶ min csak borval. Oszt amin megették e liányok oszt, mennek ki táncolni. Ot künn, ha nem végzettek ez asszonyok, mert ők későcskébben jöttek, mennek e liányok más helre s táncolnak. Vaj egy más házba⁴⁷, vaj az ográdába, ha van hej, ha nem, mennek ki zugba. Mind ez asszonyok és végzettek hogy ettek, jönek ki ők és, s dütik⁴⁸ fel az asztaokat, s fognak táncolni. Elé eggy estig⁴⁹ ety hatkorig, hétkorig, meddikka jönek nyirászáért nyireltől. Nyirel jön e nyámságjával, tesvérségvel, szomszéccság, melik odagyült e nuntába. S abba timba⁵⁰ amelíg-

³³ csókos pohár: a lányok ún. csókos pohárt (poharakat) visznek a vőlegénynek ajándékba

³⁴ frank: pénz, lej

³⁵ nyámobb: közelebbi rokon

³⁶ nyirség: a vőlegény által meghívott vendégek (nyirászság: a menyasszony vendégei)

³⁷ ográda (rom.): udvar

³⁸ tortaság: társaság, vendégség

³⁹ ki végzi az egésztl: befejezi

⁴⁰ oszko es: azokat is

⁴¹ primér legény: egyedüli legény vagy elsőként érkező legény

⁴² három módu (étel): háromfogásos (étel)

⁴³ kozonáko: kalácsot

⁴⁴ geluskát: töltött káposztát

⁴⁵ levet: levest

⁴⁶ siltet: sültet

⁴⁷ más házba: az udvaron lévő másik lakóépületbe

⁴⁸ dütik fel: összetámasztják

⁴⁹ elé egy estig: kb. úgy estig

⁵⁰ timba (rom.): időben

be⁵¹ táncolnak, jönnek valami hívogatók e nyirászáto! , hogy ettől e nyireltől, hoty keressék meg e servetet⁵², meliket a nyárásza adott, valami legéneknek, hogy dugja el akormere, ety fára, ety házba, eggy, akormerre.

(Mit dognak el?)

Ety servetet, egy ojan batiszta féle, hogy mongyam. (Közbeszólás: zsebkendőt.) S osztál dugják valamerré, de dognak attól még egyebet és ity hercikégbe⁵³, hogy nu gondolják az, melikek odajönek, hogy gondolják, hogy az ety servet. S abba⁵⁴ van lehet ety hajma⁵⁵, vaj egy geluska, vaj ety kö, vaj mit akarnak kibé⁵⁶ tenni. Hogy még asztá kacagják, hogy méjkek⁵⁷ felmászta a fára, mennyi időt éltőtöttek. Osztá, aki mekkopja⁵⁸, oszt e servetet, az veszi el, az az övé. Ha nem kapják meg aszt a, leveszik, s nem tom oszt a kinek aggyák oda. Ha nem elhaggyák⁵⁹ magiknak⁶⁰, hogy miért nem vótak azok olán, olánok, hogy mekkapják. Oszt a mék táncolnak elé azok és, azok e hívogatók, még akik odajöttek e nyirászához, s táncōnak ed darabig, meddig min csak ety hétkor, vaj hatkor, mikor számissa nyirel, hogy jön e nyirászához vaj mesinval⁶¹, vaj szekerekvel. Ha van mesinnya ilyen kicsiká, akkor ő ugy és, most ugy vették elő, hogy a nyirel s a keresztapáje e mesinvà, s osztá jönnek szekeresek mánnyi van neki nyámság vaj kapott e faluba. S älmennek, bécsánnyák⁶² e kapukat e, abba az időbe imä ke, mikor kébzik, hogy érkezik oda nyirel, bécsánnyák e kapukat, hogy ne jöjjön bé, vaj ke, mintha nem eresztenék bé, ugy lenne zabicse⁶³. Oszt a odajönek, s másznak fel a kapura, teszük mintha törnék le, hogy na másszonok átál, olyan. Oszt ed darabig tärcsák ott, hogy nem mintha tennék mikor nem eresztig bé, de oszt addig livik⁶⁴ a kapukat, hogy és más vész⁶⁵ ki kerten, hoty talál, ki hol kébzi, hogy bé birna menni ez ográdába hámarébb. Oszt a, kinyissák ügyessek kapukot ed darabig, ha lássák, hogy nem birnag bémenni, oszt azok kicsánnyák e nyirászáto! . Bémennek s oszt a bérohannak az egész, hoty talál oda a zohradába, fognak táncolni mit, énekelődnek azok a cigánok nekik, it vannak e nyirászáto! . S fognak táncolni, s keresztapák mennek bé hogy,

⁵¹ meligbe: amikor

⁵² servet: házilig szótt csikos zsebkendő

⁵³ hercikégbe: ?

⁵⁴ s tabba: s abba

⁵⁵ hajma: hagyma

⁵⁶ kibé: ki mit

⁵⁷ méjkek: némelyek, egyesek

⁵⁸ mekkopja: megtalálja

⁵⁹ elhaggyák: meghagyják

⁶⁰ magiknak: maguknak

⁶¹ mesin: gépkocsi

⁶² bécsánnyák: becsinálják

⁶³ zabicse (rom.): szokás

⁶⁴ livik: lövik, támadják

⁶⁵ vész ~ vesz: próbál

hozzák ki a nyírászat. Nyirel' megvárja az ajtóba, bé ő és ez ográdába a két lénval, györtýakal, s ha van virágos pálcája, de nálunk mos nem csánnyák ugy. Bémene, s megvárja ott az ajtóba, s e hivogatók menneg bé be ęty keresztapáal, s kęrik ki nyírászat, veszik ki, annatt e kolcból⁶⁶, posszuborból⁶⁷, ugy mongyák nálunk. Kihuzzák s megáltassák⁶⁸ ott, nyírászat házbę, s vannak körülle velemi illen asszonyok nekik fel vannak ętözve illen pörba⁶⁹ mint nállunk, hogy mongyam ingbe, fátāba⁷⁰ s johtossák⁷¹, hogy márre viszik, hogy lessz, mi csán lessz ő ott⁷², nem tom mi. Bánnya lessz, hogy eladódott⁷³, vaj ulyanokat johtat neki, hogy mék kacagják e másikok, hoj bęgjön a nyírásza, azér. Oszt a mektáncoltassák ety háromszor, s viszik ki. Mind megértekeznek⁷⁴ ők, hogy osztá adott-e ez a keresztapa itt a nyírászatól⁷⁵ e nyírászat, másikaknak. Mennek ki, kü, viszik ki nyirelhez, nyirel' nem tom mit szól neki ott, vaj ke megizél e, ne bęgjön e nyírásza, s meksiriti⁷⁶ háromszor, im má most nem végbeli⁷⁷ bot van, de ezelőt vót uty, hogy vót egy bot, hogy meksiritte háromszor. Oszt-e joktossák ez asszonyok, hogy aggyig annyi verésvel maraggyo, mennyit ad akkor. S viszi ki, e zográdába ez asztalhoz, ot van egy asztal, meliknél ęsszegyüle, odahiják e nyírászatnak ez annyát s ez apját, s leüle ety székre ez anya s ez apja, másik felibe nyírásza s e nyirel. S van egy ember, keresztapa, mellik csitil⁷⁸ egy olyan bucsusztatást. Oszt az elcsitili, hogy nu hogy vót ez élet, hogy lessz im má, vaj ke nyírászatnak. Asa⁷⁹, nemcsak rivolla⁸⁰, min mikor a lányok zegész adódnak, arrol csitilli el aszt a bucsusztatást. Oszt a énekelnek mint ki végzi ő, egy olan lemultszán⁸¹, hogy nu, agyik [?] e egészég vaj mendę, s má viszik e, s oszt a vátnek ety servetet e vállára e keresztapának, hogy ő älcsitilta, oszt egyeb [?] meksegitette ők, hogy elcsitilta, s oszt a fogják énekelni lemulcán aszt az éneket, s kerülik meg az asztalt háromszor, s viszi ke nyirel' e nyírászat, hogy rendbę, älöl e hivogatók, nyirel nyírásza, s e másik lęányok s nyámsági neki. Viszik ki e mesinhozához, mesint is mekkerülik háromszor. Abba az üdöbe van

⁶⁶ (annatt e) kolcból: sarokból

⁶⁷ posszuborból: bęjti borból

⁶⁸ magáltassák: megáldják

⁶⁹ porba (rom. port) népviseletbe

⁷⁰ fāta: pártā

⁷¹ johtossák: oktatják, tanítják

⁷² mi csán lessz ő ott: mit fog ott csinálni

⁷³ bánnya lessz, hogy eladódott: bänni fogja-e, hogy elvették

⁷⁴ megértekeznek: megtanácskozzák

⁷⁵ adott-e ez a keresztapa nyírászatól: a nyírásza keresztapja átadta-e a kikępezés, kioktatás

után a lányt a másik keresztapának

⁷⁶ meksiriti: (enyhén) megütlegeli

⁷⁷ végbeli bot: vékony bot, a bot vége

⁷⁸ csitil (rom.): olvas

⁷⁹ asa (rom.): így, úgyhogy

⁸⁰ rivolla: sirt ~ ritt

⁸¹ lemultszán (rom.): köszöntő

egy ember, melik jár ety kalácsval a kezibe, s ő es mekkerüli, s mekcsókoltassa e, aszt e kalácsot a nyirelvel s a nyirászáal, s oszt a szakazval⁸² egy-egy darabot az egésznek, népségnek teli kik vannak ott. S így mā bucsuznak el ez egészről, ez e nyirásza, s teszi fel aszt a mesinba vaj a szekérbe, amivel jött e nyirel. Oszta felülnek, s nyirászának hõrgyák ki e keresztapák a zésztréit⁸³, miye van mobilája⁸⁴, rongyaji⁸⁵, mit szüött üö, lepedõ, kendezõk⁸⁶, miye van neki párnaji, viszik, teszig bé e szekérbe, s osztá még ülnek ety kicsit, ki még akar ülni. Ha nem, mènnek el, osztá mènnek le nyirelhez. Mikor lementek e nyirelhez, az akkor egy része ül bé, hogy vätnek.⁸⁷ Egyike oszt e parát⁸⁸, meliket othatytak e näkik, segéccséget. Ülneq bé az asztalhoz, hámaréb vetnek, ki akar, akkor abba a rendbe, oszt amikor õk visszajönek még e nyirászáatõl, mert oszt e még jönnek fel e nyirászához együtt, nyirel s nyirásza, hogy vessenek ki le fel es. Hámaréb vetnek⁸⁹ mondom oda le, oszt a felnek ide fel. Itt es vetnek az egész, ki nãm vetnek mikor ot van e nyirásza s e nyirel, aggyák oda a parát vaj az apjának, vaj az anyjának, vaj tesvérjének, kinek kébzik. De már mos megvárják a nyirászáat hogy no, szigorobbak⁹⁰ legyenek. Osztál mennek vissza nyirászáatõl még e nyirelhez. De abba az üdõbe, mikor levitték eszt e nyirászáat a nyirelhez, akkor vätkeszetik le arról e rokolyárol. S ötösztetik fel illen fatába, ingbe s kerpábã⁹¹, hogy aki im nem lány, s menyecske ime. S akkor im mennek fel, s béprimélik⁹², nincs e ki zannya se zapja, ott nyirászáat, im menyecskét, s ez uj emberecskét. S ez nyirel es ha van ollán ötözettye, felötözik olyan fata, illen ingbe s e bernét⁹³ s õv. Hã nincs, maqad abba a kasztonnyába⁹⁴, melligbe van õ. Oszt ott es vätnek, s az eltart majd regvelig. Oszt a szóródnak elke, regvel felé egy, ety háromkor, nétykor. Máccer nép hamerébb es. Oszt a másik este, nem marattak el vasárnaptol, melikek nem vättek. Maj eszt ezek e, szomszéccság, disztó⁹⁵ szomszéccság s neki nyámsági, nem vätnek, akkor. Akkor vetnek másíkok, melikek jöttek más herünet, mässzünnet, még vecsinek⁹⁶ s ezek még, szomszéccság. Oszt a másik nap indul ästefelé, az az üzvár.⁹⁷ Hogy mènnek oda

⁸² szakazval: leszakítva, letörve

⁸³ zésztrét: (rom. zestre): hozományt

⁸⁴ mobila: bútor

⁸⁵ rongyai: ruhái

⁸⁶ kendezõk: kendõk

⁸⁷ ül bé, hogy vätnek: ülnek le, ahogy jönnek, sorban

⁸⁸ parát: pénzt

⁸⁹ vetnek, itt: nyilvánosan odaadják, odanyújtják (a pénzt)

⁹⁰ szigorubb, itt: komolyabb, figyelmesebb

⁹¹ kerpã: fehér vászon alsónemû

⁹² béprimélik: befogadják (a legényes házhoz)

⁹³ bernét (bernice): díszes, szõtt õv(et)

⁹⁴ kasztony: kosztüm

⁹⁵ disztó (rom. distanca): távolabbi szomszédság

⁹⁶ vecsin(rom.): szomszéd

⁹⁷ az iz vár: ?az is vár (a lányos háznál is elvárják, hogy oda is menjenek a násznapból)

nyírásához, hogy ot vet az egész. Ki mi visszamaratt, hogy nem atta oda e dârjât, hoj mongyam, ajándékját. Mongyák, hogy dâr. Oszt a ki mit akar asz visz akkor, más visz tyukot, más visz pujt⁹⁸, bob⁹⁹, no nekik mi legyen e, zók házigba. Visz neki ne szervicsokat¹⁰⁰, kupát¹⁰¹, ilyen páhárokval, ki mit akar, seprüket. Nu, hogy, kezdik e zéletet, uj életet hogy mongyam, akkor legyen nekik a mendę. Oszt akkor este még ülnek ott, tesznek egy rend asztalt¹⁰², oszt avval vâtnek azok, s táncolást oszt a meggyig regvel kivirad, vaj ki mikor akar, akkor ęlmene. Kam az az.¹⁰³

Adatközlő: Gyurka Magdaléna, született Klézsén (Románia) 1963-ban. Rómán iskolában tanult, 10 osztályt végzett, római katolikus vallású. Foglalkozása: szerződéses kötőnő. A magnetofonfelvétel 1991. augusztus 19-én készült Debrecenben, a KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszékén. Bizonyos fonetikai jelenségek következetlenségét (pl. *l*, *r*, *j* nyújtó hatása) az adatközlő fiatal kora és bejáró életmódja is magyarázhatja.

A csángó nyelvjárási szöveg értelmezésében Elekes Zoltán (1952) jelenleg Tiszakóródon tanító marosvásárhelyi születésű fizika-kémia szakos általános iskolai tanár volt segítségemre. A tanár úr első munkahelye (1975–77 között) a moldvai csángók egyik településén, Pusztinán volt. Fáradozásáért ezúton is köszönetet mondok.

KÁLNÁSI ÁRPÁD

⁹⁸ puĵ (rom.): nagy csirke, jérce

⁹⁹ bob: szemes gabona, termés (búza, kukorica stb.)

¹⁰⁰ szervics: szervíz, készlet

¹⁰¹ kupa: kancsó

¹⁰² tesznek egy rend asztalt: (újból) megterítik az asztalt

¹⁰³ kam (rom.) az az: kb. ez az (amit mondani akart)

